

Beslut

efter kvalitetsgranskning av undervisning i
svenska som andraspråk i årskurs 7-9 vid Elsa
Brändströms skola i Linköpings kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av undervisningen i svenska som andraspråk. Frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar rektor organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet?
2. I vilken utsträckning gör rektor en bedömning av god kvalitet avseende elevernas behov av svenska som andraspråk?
3. I vilken utsträckning genomförs undervisningen i svenska som andraspråk enligt kursplanen och med god kvalitet?
 - a) I vilken utsträckning täcker undervisningen kursplanens centrala innehåll?
 - b) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet?
 - c) I vilken utsträckning genomförs undervisningen på ett sådant sätt att den ger alla elever oberoende av könstillhörighet rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå?

Bedömningen för respektive område (frågeställning 1 och 2 samt underfrågorna 3a-3c) görs i tre nivåer - *hög utsträckning, i delar och låg utsträckning* - utifrån Skolinspektionens framtagna kvalitetskriterier för granskningen. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar kan Skolinspektionen rekommendera att ett utvecklingsarbete behöver inledas. En skriftlig redovisning av åtgärder och resultat begärs i så fall av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i hög utsträckning inom hela det granskade området kan Skolinspektionen lämna framtidsyftande kommentarer som stöd för skolans arbete med att ytterligare utveckla verksamheten.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Skolinspektionen besökte Elsa Brändströms skola den 25 mars och den 29 mars 2019. Besöket genomfördes av Sofia Ydrefors och Hanna Antonsson. Intervjuer med elever som läser svenska som andraspråk, lärare i svenska som andraspråk och rektorn samt lektionsobservationer och dokumentstudier har genomförts.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.¹

Beslut

1. Organisatoriska förutsättningar

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Rektorn behöver därför säkerställa att det görs en språklig bedömning om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår.

3a. Undervisningens innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet.

3c. Elevers möjligheter att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå.

Skolinspektionens bedömningar

1. Organisatoriska förutsättningar

Författningsstöd 2 kap. 10, 13 och 34 §§, 4 kap. 4–7 §§, skollagen 5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen (2011:185)

¹ Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/SVA/>

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn arbetar för att undervisningen ska bedrivas av behöriga lärare som ges relevant kompetensutveckling, samt om rektorn organiserar undervisningsgrupperna utifrån elevernas behov och kunskapsnivå i svenska. Vidare bedöms i vilken utsträckning rektorn leder och utvecklar ämnet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i hög utsträckning skapar organisatoriska förutsättningar för att undervisningen i svenska som andraspråk ska bedrivas med god kvalitet. Skälen till bedömningen är att tjänstefördelningen i hög utsträckning utgår från lärarnas behörighet samt att rektorn organiserar undervisningen efter elevernas behov och förutsättningar. Rektorn säkerställer att eleverna undervisas efter kursplanen i svenska som andraspråk och det sker en samverkan mellan de lärare som undervisar i svenska som andraspråk på skolan. Undervisningen och resultaten i svenska som andraspråk följs upp och analyseras så att det finns underlag för att utveckla organiseringen av ämnet och själva undervisningen.

Behörighet och kompetensutveckling

Andelen legitimerade och behöriga lärare på skolan är hög och tjänstefördelningen säkerställer att undervisningen bedrivs av behöriga lärare. Obehöriga lärare får handledning inom ämneslaget där även sambedömning sker. Skolan har en förstelärare i svenska som andraspråk som bidrar till utvecklingen av ämnet, till kompetensutveckling och handledning av obehöriga.

Organisering

Undervisningen i svenska som andraspråk på skolan ges i samlad klass med elever som läser svenska². Skolan har genomfört en organisationsförändring utifrån elevernas önskemål som innebär att klasstorlekarna har minskat. Organisationsförändringen är genomförd med syftet att höja kvaliteten i undervisningen. Skolan har även en förberedelseklass för nyanlända elever. Dessa elever läser enligt prioriterad timplan.

Det är tydligt för lärare och elever vilken kursplan en elev undervisas och bedöms utifrån. Lärarna är medvetna om skillnader och likheter mellan kursplanerna i svenska som andraspråk och svenska vilket också framgår av de planeringar som Skolinspektionen tagit del av.

Utveckling av ämnet

Resultaten i alla ämnen följs upp på skolan, vilket även gäller för resultaten i svenska som andraspråk. Rektorn följer upp betygsresultat och resultat på nationella prov i ämnet utifrån olika parametrar till exempel om det finns skillnader i flickors och pojkars resultat. Utifrån analysen har rektorn gjort insatser så som delning av en undervisningsgrupp, möjlighet att läsa svenska som andraspråk inom ramen för språkvalet och organiseringen av förberedelseklassen.

² Med undervisning i samlad klass menas att undervisningen i svenska som andraspråk bedrivs parallellt och integrerat tillsammans med undervisningen i ämnet svenska.

Ämnet svenska som andraspråk har hög status på skolan vilket rektorn beskriver hör samman med att lärarna har stor kompetens och erfarenhet. De har även hög kompetens inom språkutvecklande arbetssätt. Försteläraren i svenska som andraspråk bidrar till utvecklingen av ämnet och ingår i rektorns ledningsgrupp. Genom ledningsgruppen styr och utvecklar rektorn undervisningen. Utöver ledningsgruppen deltar även rektorn i ämneslag och besöker lektioner.

Lärarna samverkar kring hur undervisningen i svenska som andraspråk ska genomföras och utvecklas. Det sker i ämneslagen, där även samplanering, sambedömning och utveckling av ämnet sker. Ämneslagen är även ett forum för handledning av obehöriga lärare. Läraren i förberedelseklassen deltar vid behov på ämneslagens möten och ingår även i ett kommunövergripande nätverk. Lärarna beskriver dock att de önskar mer tid för pedagogiska diskussioner i ämneslagen.

2. Rektors bedömning av elevers behov av svenska som andraspråk

Författningsstöd
2 kap. 10 § skollagen
5 kap. 14 och 15 §§ skolförordningen
Lgr 11, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning rektorn gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av undervisning i svenska som andraspråk.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn i låg utsträckning gör en bedömning av god kvalitet avseende elevers behov av svenska som andraspråk. Skälen till bedömningen är att frågan huruvida elever ska läsa svenska som andraspråk endast görs utifrån vilka elever som rektorn anser har rätt att läsa svenska som andraspråk och inte om eleven behöver läsa ämnet.

Rektorns bedömning avseende elevernas behov

Rektorn fattar enskilda beslut om elever ska läsa svenska som andraspråk, men beslutet föregås inte av en individuell bedömning av elevens behov av att läsa ämnet. För elever med beslut eller betyg i svenska som andraspråk från tidigare skolor fattar rektorn per automatik beslut att de ska läsa svenska som andraspråk. Det gäller även nyanlända elever. Rektorn utgår i sina beslut från sin bedömning av skollagens skrivning om vilka elever som har rätt till ämnet. Elever som har rätt att läsa svenska som andraspråk får även beslut att läsa ämnet. Lärarna kartlägger elevernas språkliga nivåer genom lästester två gånger per termin och gör fortlöpande bedömningar av elevernas språkliga kunskaper men resultaten används inte för att göra en bedömning om eleven behöver läsa svenska som andraspråk.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Rektorn behöver säkerställa att det görs en språklig bedömning om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår.

Skolinspektionen bedömer att rektorn behöver säkerställa att det görs en språklig bedömning om elever behöver läsa svenska som andraspråk. Det handlar om att göra en språklig individuell bedömning av om elever behöver läsa svenska som andraspråk och om behovet kvarstår över tid.

Av skolförordningen framgår att undervisning i svenska som andraspråk ska anordnas om det behövs och ersätter då undervisningen i svenska. Rektorn beslutar om undervisningen i svenska som andraspråk för en elev.

Skolinspektionen rekommenderar rektorn att skapa en rutin för att språkliga bedömningar görs huruvida elever behöver läsa svenska som andraspråk. Såväl rektorn som lärarna beskriver att bedömningen av vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk endast görs utifrån vilka elever som rektorn anser har rätt att läsa svenska som andraspråk och inte om eleverna behöver läsa ämnet. Det görs ingen språklig bedömning av elevers behov av att läsa svenska som andraspråk och det görs ingen uppföljning av om elevers behov av att läsa svenska som andraspråk kvarstår. Ingen elev på skolan har bytt från svenska som andraspråk till svenska efter en individuell bedömning. Skolförordningens skrivning om att elever ska läsa svenska som andraspråk, om det behövs, tydliggör att skolan behöver göra en individuell språklig bedömning samt en återkommande uppföljning av huruvida eleven fortsatt behöver läsa ämnet. Det innebär att rektorn behöver ta reda på om eleven gagnas bäst av att följa kursplanen i svenska som andraspråk eller inte. Det finns inget svar i regleringen hur man tar reda på det. Enligt Nationellt centrum för svenska som andraspråk behöver en kvalitativ bedömning av elevens hela språk göras, till exempel genom en performansanalys. Kännetecknande för elever som behöver svenska som andraspråk är att deras kognitiva utveckling har kommit längre än deras svenska språk så när tanke och språk är på samma nivå kanske det är så att eleven kan följa kursplanen i svenska istället.³

3a. Undervisningens innehåll

Författningsstöd Lgr 11, 5 Kursplaner
--

Här bedöms i vilken utsträckning undervisningen täcker kursplanen centrala innehåll.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i svenska som andraspråk i hög utsträckning planeras och genomförs så att hela det centrala innehållet behandlas. Granskningen visar inget annat än att lärarna utgår från det centrala innehållet när undervisningen planeras och genomförs.

Undervisningens innehåll

Undervisningen i svenska som andraspråk utgår från det centrala innehållet i kursplanen för ämnet. Lärarnas planering behandlar det centrala innehållet i kursplanen för svenska som andraspråk. Vidare innehåller undervisningen i svenska som andraspråk de moment

³ Nationellt centrum för svenska som andraspråk; <https://www.andrasprak.su.se/om-oss/vanliga-fr%C3%A5gor/grundskola/n%C3%A4r-ska-en-elev-sluta-l%C3%A4sa-svenska-som-andraspr%C3%A5k-1.107734>

som särskiljer ämnet från svenska till exempel språkliga strategier, ordbildning och uttal samt hur ord bildas med prefix och suffix. Lärarna använder även det centrala innehållet i kursplanen för ämnet i samband med att planeringar och mål diskuteras med eleverna.

3b. Undervisningens kvalitet och nivå

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 och 14 §§, 10 kap. 20 a § skollagen

5 kap. 2 § skolförordningen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning undervisning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att alla elever oberoende av könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven. Särskilt bedöms i vilken utsträckning undervisningen kännetecknas av de framgångsfaktorer som vetenskap och beprövad erfarenhet lyfter fram som betydelsefulla.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt och på en sådan nivå att elever oavsett könstillhörighet har möjlighet att nå så långt som möjligt i förhållande till kunskapskraven i ämnet. Skälen till bedömningen är att undervisningen i svenska som andraspråk i stor omfattning utgår från ett andraspråksperspektiv. Eleverna ges där också den stöttning som de behöver för att undervisningen ska kunna vara kognitivt utmanande och på en åldersadekvat nivå.

Undervisningens kvalitet

Undervisningen i svenska som andraspråk utgår från ett andraspråksperspektiv och kännetecknas av flera framgångsfaktorer för andraspråksinläring. Lärarna undervisar till exempel om språket för att bygga upp en metaspråklig medvetenhet hos eleverna samt i ord- och begreppsförståelse. Undervisningen utgår från elevernas intressen och eleverna beskriver att undervisningen är intressant och att de lär sig många nya ord. Lärarna använder cirkelmodellen som metod vid läsningen av litteratur vilket innefattar förförståelse innan läsningen, förklaringar av begrepp under läsningen samt bearbetning av texten efteråt. Lärarna använder även modellering och mallar för att ge eleverna exempel på hur de kan skriva olika typer av texter.

Undervisningsmiljön beskrivs som öppen och tillåtande av såväl lärare som elever och eleverna beskriver att de känner sig trygga när de ska tala i klassrummet. Lärarna är uppmuntrande och tydliga med vad som krävs för olika betyg och eleverna beskriver att de är motiverade. Eleverna ges också möjlighet att använda sitt starkaste språk, såväl modersmålet som engelska, som ett redskap för att förstå och förklara undervisningens innehåll.

Undervisningens nivå

Av granskningen framgår att undervisningen är kognitivt utmanande och har en genomsnittligt hög svårighetsgrad. Genom att lärarna lägger ut planeringen i lärplattformen och redogör för lektionsplaneringen inför varje lektion vet eleverna vad som förväntas av dem. Såväl elever som lärare beskriver att undervisningen ligger på en hög nivå och är åldersadekvat. Eleverna beskriver vidare att lärarna har höga

förväntningar på eleverna men att de får stöttning av lärarna för att förstå och kunna genomföra uppgifterna. Lärarna beskriver att de använder aktuella texter som en grundstomme i undervisningen, vilket eleverna menar gör undervisningen intressant. Lärarna är noga med att alla elever är aktiva i undervisningen och repeterar mycket för att eleverna ska befästa sina kunskaper. Såväl elever som lärare beskriver att både pojkar som flickor är aktiva i undervisningen och av lektionsobservationer framgår att lärarna fördelar ordet mellan elever oberoende av könstillhörighet eller hur länge eleverna läst svenska som andraspråk.

3c. Elevernas möjlighet att kommunicera och uttrycka ett komplext innehåll

Författningsstöd

1 kap. 4 och 5 §§, 3 kap. 3 §, 4 kap. 9 § skollagen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 5 Kursplaner

Här bedöms i vilken utsträckning eleverna oavsett könstillhörighet ges möjlighet att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utan att det ställs för tidiga krav på språklig korrekthet.

Samlad bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen i hög utsträckning genomförs på ett sådant sätt att eleverna ges rika möjligheter att kommunicera på svenska och uttrycka ett komplext innehåll utifrån sin kunskapsnivå. Skälen till bedömningen är att undervisningen både planeras och genomförs så att eleverna ges möjlighet och uppmuntras att kommunicera såväl muntligt som skriftligt. Det förekommer diskussioner under en stor del av undervisningen där lärarna styr interaktionen och fördelar medvetet ordet mellan eleverna. Att det skulle finnas någon skillnad i det avseendet beroende på elevers könstillhörighet har inte framkommit.

Elevernas möjligheter att kommunicera på svenska

Det finns i planeringen och genomförandet av undervisningen ett medvetet fokus på att eleverna ska få många tillfällen att kommunicera muntligt och skriftligt. Både lärare och elever uppger att eleverna får rika möjligheter att kommunicera genom gemensamma diskussioner, muntliga redovisningar, diskussioner i grupp och sedan i helklass samtidigt som klimatet i klassrummet är tillåtande, vilket de menar är en förutsättning för att eleverna ska våga prata. Diskussionerna varvas med läs- och skrivuppgifter och även kamratrespons ingår som en viktig del i undervisningen.

Av lektionsobservationer och intervjuer med elever och lärare framgår att undervisningen innehåller kommunikation av olika slag. Lärarledda genomgångar genomförs i dialogform med klassen där lärare uppmuntrar eleverna att vara aktiva genom frågor och reflektioner. De lärarledda genomgångarna varvas med elevdiskussioner i par och i mindre grupper. Den muntliga kommunikationen varvas med enskilt skrivande och läsande. Lärarna har skapat ett tillåtande klimat i klassrummen så att eleverna känner sig bekväma med att uttrycka sin åsikt och reflektioner. Såväl flickor som pojkar är aktiva i kommunikationen.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 15 februari 2020 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:7752) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Sofia Lindstrand

Beslutsfattare

Signerat av: Sofia Lindstrand

X Sofia Ydrefors

Föredragande

Signerat av: Sofia Ydrefors

I handläggningen av ärendet har även utredarna Hanna Antonsson och Hans-Göran Arvidsson medverkat.

Bilaga: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Elsa Brändströms skola har 125 elever som läser svenska som andraspråk. På skolan finns en förberedelseklass för nyanlända elever. Eleverna i förberedelseklassen läser enligt prioriterad timplan. Övriga elever som läser svenska som andraspråk läser i samlad klass med elever som läser ämnet svenska. Majoriteten av undervisande lärare är legitimerade och behöriga i ämnet.